

ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

I. ΑΡΧΕΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

1. Παρότρυνση για αὐτοβελτίωση:

Ἀφύπνιση καὶ καλλιέργεια τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἐφέσεως κάθε πολίτη γιὰ καλύτερευση (ὕλική — πνευματικὴ — πολιτιστικὴ) τῆς καταστάσεώς του.

2. Ἀλληλοβελτίωση μετὴ συνεργασία:

Ἡ αὐτοβελτίωση νὰ γίνῃ ὄχι σὲ βάρος τῶν ἄλλων, μετὴ τρόπο ἐγωϊστικό, ἀλλὰ μετὴ συνεργασία μετὴ ἄλλους. Ἡ αὐτοβελτίωση νὰ πάρῃ τὴ μορφή τῆς ἀλληλοβελτιώσεως, δηλαδὴ τῆς ἀνυψώσεως (ὕλικῆς — πνευματικῆς — πολιτιστικῆς) τοῦ περιβάλλοντος (φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ) ποὺ ν' ἀρχίξῃ ἀπὸ τὴν κοινότητα, τὸ χωριὸ καὶ νὰ ἐπεκτείνεται στὴν πόλη, στὴ χώρα ὁλόκληρη, στὴν ἀνθρωπότητα κατόπιν.

3. Ἐνδιαφέρον—Ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπό μας— Κοινωνικότητα:

Βάση καὶ προϋπόθεση γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ αὐτοβελτίωση σὲ στενὸ συσχετισμὸ μετὴ τὴν ἀλληλο-βελτίωση, ἀποτελεῖ τὸ γνήσιο καὶ ἄδολο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου (φίλου ἢ ἐχθροῦ, συμπατριώτη ἢ ξένου). Βάση καὶ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνύψωσή μας ἀποτελεῖ ἡ ἀνιδιοτελὴς ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον μας, γιὰ τὸν συνάνθρωπό μας, (ὅποιοσδήποτε κι' ἂν εἶναι).

Ἐδῶ ἔγκειται τὸ μυστικὸ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ποὺ τόσο συγγενεῖ μετὴ τὴ Χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ μετὴ τὴν ἀληθινὴ κοινωνικότητα. Αὐτὴ εἶναι ἡ Νέα Μεγάλῃ Ἰδέα ποὺ ξεπερνᾷ τὰ ἐθνικὰ ὅρια καὶ παίρνει μιὰ πανανθρώπινη, παγκόσμια ἔννοια καὶ σπουδαιότητα.

4. Αὐτοβοήθεια μετὴ σχηματισμὸ δυναμικῶν πυρῆνων παντοῦ:

Γιὰ νὰ προετοιμάσουμε τὸ κατάλληλο ἔδαφος γιὰ μιὰ τέτοια πανανθρώπινη κοσμοθεωρία χρειάζεται νὰ σχηματισθοῦν δυναμικοὶ πυρῆνες σὲ κάθε γωνία μιᾶς χώρας, σὲ κάθε κοινότητα καὶ χωριὸ, σὲ κάθε προάστιο καὶ συνοικία μιᾶς πόλεως ἢ μεγαλουπόλεως σὲ κάθε χώρα.

Τέτοιοι δυναμικοὶ πυρῆνες, ποὺ θ' ἀποτελοῦνται, στὴν ἀρχὴ ἀπὸ πέντε-ἕξι ἀνθρώπους, ἀπὸ μιὰ χούφτα προοδευτικῶν, ἀνήσυχων ἀτόμων, κατοίκων μιᾶς κοινότητας, μποροῦν νὰ σχηματισθοῦν παντοῦ μετὴ σκοπὸ νὰ δώσουν τὰ χέρια, νὰ ἀνταλλάξουν σκέψεις καὶ νὰ συζητήσουν καὶ μεταξὺ τους καὶ μετὴ ἄλλους (ντόπιους καὶ ξένους) γιὰ νὰ αὐτοβοηθηθοῦν.

Ἐξοχὴν ἀτομιστικῆς φύσεως τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἄλλ' ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις προσφέρει τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἐπὶ μέρος ἄτομα δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν ἀμεσώτερον καὶ τὰς κοινότητάς των, διὰ τῆς συμπαραστάσεώς των πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς.

(Μετάφρασις ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας Κέντρου Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «The School of Education Bulletin» Ἰανουάρ. 1955, ἀρ. 4).

5. Ἀὐτο-εμπιστοσύνη—Ἀξιοποίηση ἀτομικῶν ἱκανοτήτων καὶ φυσικῶν δυνατοτήτων:

Ἡ αὐτοβοήθεια ὁμῶς προϋποθέτει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό μας, ἐπίσης προθυμία, προσπάθεια καὶ ἀγῶνα ν' ἀξιοποιήσουμε γιὰ τὸ συνολικὸ καλὸ τὶς δυνάμεις μας καὶ ἱκανότητες, τὶς δυνατότητες τοῦ περιβάλλοντος (φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ) καὶ μόνοι μας καὶ μὲ τὴν συμπαράσταση (ἠθικὴ — τεχνικὴ — οἰκονομικὴ) τρίτων.

6. Ἀλλαγὴ νοοτροπίας — Ἐναρμόνιση ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ δραστηριότητα μὲ τὴν κρατικὴν παρέμβαση:

Ἀλλαγὴ νοοτροπίας ἀπὸ ἀδιαφορία σὲ δραστηριότητα, ἀπὸ ἐγωκεντρισμὸ σὲ κοινωνικότητα.

Ἔτσι ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ν' ἀποδώσῃ εὐεργετικοὺς καρποὺς καὶ στὸ ἄτομο καὶ στὸ σύνολο, χωρὶς νὰ γίνεταί ἐκμετάλλευση οὔτε τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, οὔτε τοῦ πολίτη ἀπὸ τὸν ἀκράτητο φιλελευθερισμὸ ἢ τὸ στυγνὸ ὀλοκληρωτισμὸ.

Ἔτσι θὰ συνδυάζεται ἀρμονικὰ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μὲ μιὰ φωτεινὴ, δίκαιη, ἀνυψωτικὴ γιὰ ὅλους κρατικὴ ρυθμιστικὴ παρέμβαση.

II. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

1. «Ἀξίωμα» βασικὸ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

Χωρὶς τὴν ἀναγνώριση καὶ τὴν συνειδητοποίηση τῶν ἀναγκῶν (ὕλικῶν — πνευματικῶν — πολιτιστικῶν) μιᾶς περιοχῆς ἀπὸ μέρος τῶν κατοίκων τῆς καὶ χωρὶς τὴν πρόθυμὴ συμμετοχὴ καὶ συνεργασία τους γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν, ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ εὐδοκίμησῃ, γιατί ὅ,τι καὶ ἂν γίνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ εἶναι πάντοτε κάτι τὸ ξένο καὶ τὸ ἀδιάφορο γιὰ τοὺς κατοίκους αὐτοὺς.

2. Τρόποι γιὰ νὰ αἰσθανθοῦν οἱ κάτοικοι μιᾶς περιοχῆς τὶς ἀνάγκες τους, ν' ἀναγνωρίσουν σὲ τί τυχόν ὑστεροῦν καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὴν ἐπιθυμία γιὰ βελτίωση τῆς καταστάσεως, γιὰ πρόοδο:

α. — Ὅπως ἀνεπίσημη, ἀπλῆ συζήτηση τοῦ Εἰδικοῦ γιὰ τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη μὲ τοὺς κατοίκους μιᾶς περιοχῆς (μὲ μερικοὺς φυσικά ἀπὸ αὐτοὺς) γιὰ τὴν κατάστασιν τοῦ χωριοῦ τους στὴν πλατεῖα, σ' ἓνα καφενεῖο, κλπ.

Ἡ συζήτηση αὐτὴ, ἢ φυσικὴ καὶ καλοπροαίρετη καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δυνατὸ νὰ περιστραφῇ γύρω ἀπὸ τὰ ἑξῆς:

— Ἄν εἶναι εὐχαριστημένοι ὅπως ζοῦν.

— Τὶ ἀνάγκες ἔχουν.

— Τὶ θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ εἶχε γίνῃ στὸν τόπο τους.

— Γιατί δὲν κινοῦνται.

— Ποιὰ τὰ ἐμπόδια, κλπ.

β. — Προβολὴ μιᾶς ταινίας, πού νὰ δείχνῃ π.χ. τὸ τί κατορθώθηκε μὲ τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη σ' ἓνα ἄλλο χωριό, κάπου ἄλλοῦ. Κατὰ τὴ σχετικὴ συζήτηση πού θὰ ἐπακολουθήσῃ τὴν προβολή, προτροπὴ ἐκ μέρους τοῦ Εἰδικοῦ γιὰ τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη γιὰ ἀπομίμηση σὲ παρόμοιες δραστηριότητες.

γ. — Μὲ ἀφορμὴ πάλι τὴν ἀνάγνωσιν κάποιου βιβλίου ἢ ἄρθρου πάνω στὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη πού περιγράφει τί ἔγινε

άλλου ή πώς ξεκινά ή Κοινοτική Ανάπτυξη ή τί έκαναν οί πρόγονοί μας σ' αυτόν τόν τομέα (στήν Αρχαιότητα, στήν Τουρκοκρατία) και πώς έμεις μπορούμε, βελτιώνοντάς την νά συνεχίσουμε αυτή τήν παράδοση τήν Έθνική, αρχίζει ή συζήτηση ανάμεσα στους κατοίκους άκούοντας διάφορες γνώμες, δημιουργούνται άνησυχίες μέσα τους πού δυνατό νά καταλήξουν σέ πρωτοβουλίες και δράση.

δ. — Μιά τέτοια άφορμή, μπορεί νά προέλθη και από μιá ραδιοφωνική έκπομπή.

ε. — Επίσης, μπορεί νά δοθής μιá τέτοια ευκαιρία από μιá επίσκεψη πού έκαμαν κάπου μερικοί κάτοικοι του χωριού και είδαν κάτι καλό, κάτι άξιο μιμήσεως.

στ. — Η, άφορμή τέτοια μπορεί νά προξενήση ένα γράμμα, πού κάποιος φίλος ή συγγενής από ξένο μέρος έστειλε σ' ένα κάτοικο του χωριού και περιγράφει κάτι σχετικό.

ζ. — Τέλος, όποια δήποτε άλλη άφορμή, όποιαδήποτε τυχαία συνάντηση στο δρόμο, στήν αγορά με εμπόρους, ταξιδιώτες, κρατικούς υπαλλήλους, είναι δυνατό νά προκαλή μιá σχετική συζήτηση και νά γίνη αιτία νά πεταχθής ό πρώτος σπινθήρας, ν' ανάψη ή φωτιά και νά κινητοποιηθούν οί κάτοικοι μιáς κοινότητας για νά εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα Κοινοτικής Ανάπτυξης.

β. Μιά πού πήραν φωτιά και φώλιασε μέσα τους ή δημιουργική άνησυχία, τό επόμενο βήμα είναι ό σχηματισμός μιáς μικρής επιτοπίας επιτροπής. Είναι ή ΤΕΚΑ (ή Τοπική Επιτροπή Κοινοτικής Ανάπτυξης), πού περιλαμβάνει —έκτός από τόν Πρόεδρο τής Κοινότητας και μερικά μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου καθώς και τόν Γραμματέα— τόν ιερέα του χωριού, τό δάσκαλο, τό χωροφύλακα, τό γιατρό και εκπρόσωπο του συνεταιρισμού (άν υπάρχουν) και δύο-τρεις πολίτες πού είναι πρόθυμοι και σέ θέση νά συμβάλουν στη βελτίωση τής καταστάσεως.

Στήν Επιτροπή αυτή τώρα θ' αρχίση ή συζήτηση μ' ένα τρόπο πιο συστηματικό και κυρίως αντικειμενικό —πάνω δηλαδή από τίς κοιμητικές και άλλες διαφορές τους— θ' ανταλλάσσουν γνώμες για τό γενικό καλό και θά σκεφθούν πώς νά ξεκινήσουν, ποιές είναι οί ανάγκες του χωριού, ποιá από αυτές ή μεγαλύτερη και έπιτακτικώτερη πού χρειάζεται άμεση αντιμετώπιση, με ποιá μέσα μπορούν νά προχωρήσουν, ποιους άλλους θά πρέπει νά συμβουλευτούν, είτε ντόπιους είτε ξένους, κλπ.

4. Τώρα είναι ή κατάλληλη ψυχολογική στιγμή ό ειδικός για τήν Κοινοτική Ανάπτυξη νά κάμη τίς είσηγήσεις και ύποδείξεις του με γνώμονα τό αρχαιο ρητό «σύν Αθηνά και χείρα κίνει» καθώς και τόν σύγχρονο ρεαλιστικό τρόπο «πές μου τό πρόβλημά σου και θά σέ βοηθήσουμε νά τό λύσης μόνος σου» (Βοήθεια για αυτοβοήθεια).

Κατ' αυτόν λοιπόν τόν τρόπο θά καταστρωθής ένα πρόγραμμα δράσεως, με ώρισμένο ή ώρισμένους στόχους από τήν ΤΕΚΑ και με τή συμπαράσταση του Ειδικού για τήν Κοινοτική Ανάπτυξη ή και χωρίς αυτόν.

δ. Ποιοί είναι τώρα οί πιοί πέρα άποτελεσματικοί, άποδοτικοί τρόποι δράσεως τής Τοπικής Επιτροπής Κοινοτικής Ανάπτυξης;

Υποτίθεται ότι ή ΤΕΚΑ θά συνεργάζεται πάντοτε με τίς Τοπικές Αρχές (τόν Πρόεδρο τής Κοινότητας πού θά έχη στο πλευρό του τό Κοινοτικό Συμβούλιο και τόν Γραμματέα τής Κοινότητας). Η συνεργασία αυτή αποτελεί άπαραίτητη προϋπόθεση για έπιτυχία. Γιατί σκοπός τής συστάσεως τής ΤΕΚΑ

δέν είναι καθόλου να υποκαταστήσει τις επίσημες και νόμιμες Τοπικές Ἀρχές, ἀλλ' ἀποκλειστικά να τους βοηθήσει και ἐνισχύσει. Ἄλλωστε τις περισσότερες φορές πρόεδρος τῆς ΤΕΚΑ είναι ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας. Ἡ ΤΕΚΑ δέν ἔχει καμμιά νομότυπη ὑπόσταση, οἱ ἀποφάσεις της πραγματοποιοῦνται μέσω τῆς Κοινότητας.

Οἱ πιὸ ἀποτελεσματικοὶ λοιπὸν τρόποι δράσεως εἶναι :

α) Κινητοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ, ἂν εἶναι δυνατόν, ὄλων τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητας ἢ τῆς Περιοχῆς.

Τί τοὺς ζητᾶ ἡ ΤΕΚΑ;

1) Ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ κοινά, συμμετοχὴ στὸν ἀγῶνα καὶ συνεργασία στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος.

Καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἡ ΤΕΚΑ τοὺς ζητᾶ :

2) Ὑπόσχεση γιὰ προσωπικὴ ἐργασία (ἂν χρειασθῇ).

3) Ὑπόσχεση γιὰ οἰκονομικὴ βοήθεια.

4) Προθυμία νὰ κάγουν διάφορες ἐπαφές με γνωστὲς τους προσωπικότητες, στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, ποὺ μποροῦν νὰ συμβάλουν στὴν ἐπιτυχία ὀρισμένου σκοποῦ ἢ ἔργου, γιὰ τὸ γενικὸ πάντοτε καλὸ τοῦ τόπου.

5) Προθυμία ν' ἀναλάβῃ ὁ καθένας τοὺς μιᾶ ὀρισμένη εὐθύνη στὸν τομέα ποὺ ἔχει ἱκανότητες ἢ εἰδικότητα καὶ ἔτσι νὰ βοηθήσει τὴν ΤΕΚΑ καὶ τις Τοπικὲς Ἀρχές νὰ πραγματοποιήσουν τὸ πρόγραμμά τους.

β) Ἄλλοι τρόποι δράσεως τῆς ΤΕΚΑ καὶ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου :

1) Στενὴ ἐπαφὴ μετὸν Εἰδικὸ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

2) Ἐπικοινωνία μετὸν Νομάρχῃ τῆς περιφέρειας καὶ τὴν ΝΕΚΑ (τὴν Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως).

3) Ἐπικοινωνία μετὸς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Νομοῦ.

4) Ἐπαφές μετὸς διάφορες Κρατικὲς Ὑπηρεσίες καὶ ἄλλες Ὄργανώσεις, σύμφωνα βέβαια μετὸν σκοπὸ ποὺ θέλουν νὰ ἐπιτύχουν.

5) Ἐπαφές μετὸς διάφορες προσωπικότητες ποὺ μποροῦν νὰ συντελέσουν στὴν πραγματοποίηση τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ ἔργου.

—Μὲ ἄλλα λόγια ἡ διαδικασία ἀπὸ τὴν σύλληψη τῆς ἰδέας μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συγκεκριμένου προγράμματος, περνᾶ συνήθως ἀπὸ τὰ παρακάτω τέσσερα στάδια :

Πρῶτο—Κατάρτιση τοῦ συγκεκριμένου προγράμματος καὶ ἱεράρχηση τῶν ἐπιτακτικωτέρων ἀναγκῶν.

Δεύτερο—Ἐξακρίβωση τοῦ καλλίτερου τρόπου πρὸς ἀντιμετώπιση μιᾶς ἀνάγκης (ὕλικῆς ἢ πνευματικῆς) μετὸν συμπαράσταση τῶν Εἰδικῶν (Τεχνικὴ Βοήθεια) καθὼς καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῆς δαπάνης.

Τρίτο—Ἡ ἐξεύρεση τῶν οἰκονομικῶν πόρων καὶ ἡ ἐξασφάλιση τῶν τεχνικῶν μέσων, δηλαδή, νὰ ἐξακριβωθῇ τί μποροῦν νὰ προσφέρουν οἱ κάτοικοι καὶ τί θὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους (ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀπὸ διάφορους Ὄργανισμοὺς) τόσο ἀπὸ οἰκονομικῆς ὅσο καὶ ἀπὸ «τεχνικῆς» ἀπόψεως.

Τέταρτο—(Στάδιο πού συνήθως παραμελείται και όμως παίζει πρωταρχικό ρόλο).

Η διαρκής παρότρυνση και η ήθικη υποστήριξη για την πραγματοποίηση των αποφάσεων που έλαβαν.

Εμφύχωση δηλαδή και ενίσχυση του ήθικοῦ των κατοίκων μπροστά στα εμπόδια και τις αντιξοότητες που δυνατό να συναντήσουν.

Προσοχή μήπως μειωθή ο αρχικός ενθουσιασμός τους και το ὄσον ἔκλειση ἢ ἀπογοήτευση.

Γι' αὐτὸ οἱ συγχυεσ συγκεντρώσεις, οἱ ὀμιλίες ἀπὸ ντόπιους και ξένους, ἢ συζήτηση και, ὅπου δυνατό, οἱ συνεστιάσεις και ψυχαγωγία (μὲ τραγούδι και χορὸ) κ.λ.π. πρέπει νὰ εἶναι στὴν ἡμερήσια διάταξη, ἔτοιμα πάντοτε μέσα για νὰ μὴ καμφθῆ τὸ ἠθικὸ τῶν ἐνδιαφερομένων. Σύσταση «Πνευματικῶν Κέντρων» σὲ συνεργασία μὲ τὸν τομέα τῆς Ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐνδείκνυται πάνω ἀπ' ὅλα, γιατί Κοινοτική Ἀνάπτυξη και Ἐπιμόρφωση Ἐνηλίκων ὀφείλουν νὰ βαδίζουν χέρι μὲ χέρι.

6. Ἐμμεσοὶ τρόποι για τὴν προώθηση και ἐφαρμογή τῶν ἀρχῶν και σκοπῶν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως:

(Τοὺς ἀναφέρομε ἀπλῶς)

α) Κατάρτιση στελεχῶν σὲ διάφορα επίπεδα 1) τῆς Κοινότητος και τοῦ χωριοῦ 2) τῆς Περιφερείας, κυρίως για τοὺς νομαρχιακοὺς ὑπαλλήλους, τῆς Τοπικῆς Αυτοδιοικήσεως και Ἀποκεντρώσεως και τῶν ἄλλων παρεμφερῶν Κρατικῶν ἢ ὄχι Ὑπηρεσιῶν 3) τῶν Κεντρικῶν ἢ ὄχι Ὑπηρεσιῶν 4) τῶν Εἰδικῶν για τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη Ἐπιστημονικῶν Στελεχῶν.

β) Δημοσιεύματα (συγγράμματα - μονογραφίες - ἄρθρα - περιοδικὰ) και ἐπιστημονικὲς ἔργονες σχετικὲς μὲ τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη μὲ μιὰν ἄρτια ἐξοπλισμένη Εἰδικὴ Βιβλιοθήκη για τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη και τὴν Ἐπιμόρφωση τῶν Ἐνηλίκων.

γ) Ταϊνίες, σταθερὲς εἰκόνες, φωτογραφίες, συνθήματα. Χρήση τῶν ὀπτικῶν—ἀκουστικῶν μαζικῶν μέσων, γενικά.

δ) Συνέδρια διάφορα (τοπικά—περιφερειακά—ἐθνικά—διεθνή).

ε) Σεμινάρια—ὀμιλίες—ὀδηγίες μὲ ἀλληλογραφία.

στ) Προγράμματα ἐπισκεπτῶν (ντόπιων και ξένων).

ζ) Ἐπαφὲς προσωπικὲς και ἐπισκέψεις—τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως—τῶν Εἰδικῶν Συνεργατῶν για τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη.

η) Ἀμοιβαῖες ἐπισκέψεις (τῶν μελῶν τῶν διαφόρων Ν.Ε.Κ.Α. και Τ.Ε.Κ.Α. για ἐνημέρωσή τους στὸ τί γίνεται ἄλλοῦ).

θ) Μετεκπαίδευση στὸ ἐξωτερικὸ τῶν Εἰδικῶν για τὴν Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη.

ι) Συντονισμός, τέλος, ὄλων τῶν προσπαθειῶν και τῶν μέσων, ὥστε τὸ πᾶν νὰ τείνη πρὸς τὸν ἴδιο στόχο και σκοπὸ, χωρὶς διασπαστικὲς ἢ ἀλληλοσυγκρουόμενες ἐνέργειες, χωρὶς ἀπώλεια χρόνου και περιττῶν οἰκονομικῶν πόρων.

Αὐτά, λοιπόν, ἐν συντομίᾳ για τίς μεθόδους τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, ἔχοντας ἰδιαίτερα ὑπ' ὄψη τὴν ὑπαιθρο τῆς χώρας μας.

Ἄλλ' ἄς μὴ νομίσουμε ὅτι ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξη εἶναι μόνο για τὰ χω-